

Väisänen-Haapanen Päivi

KANSALAIISOPISTOJEN TOIMINTA JA TALOUS 2017

KANSALAIISOPISTOVERKOSTO

Helsinki 29.11.2018

Sisältö

1	KANSALAIPOISTOVERKOSTON TIEDONKERUU	3
1.1	Kansalaisopistoverkosto tiedon lähteellä	3
1.2	Kansalaisopistojen lainsäädäntö ja rahoituksen määräytyminen	4
1.3	Tiedonkeruussa käytettyjä määritelmiä	5
1.4	Tiedonkeruun tulosten tarkastelu	6
1.4.1	Toimintaan liittyviä tuloksia	7
1.4.2	Kansalaisopistojen menot	11
1.4.3	Kansalaisopistojen tulot	14
1.5	Liitteet	18

---

1 KANSALAIPOISTOVERKOSTON TIEDONKERUU

1.1 Kansalaisopistoverkosto tiedon lähteellä

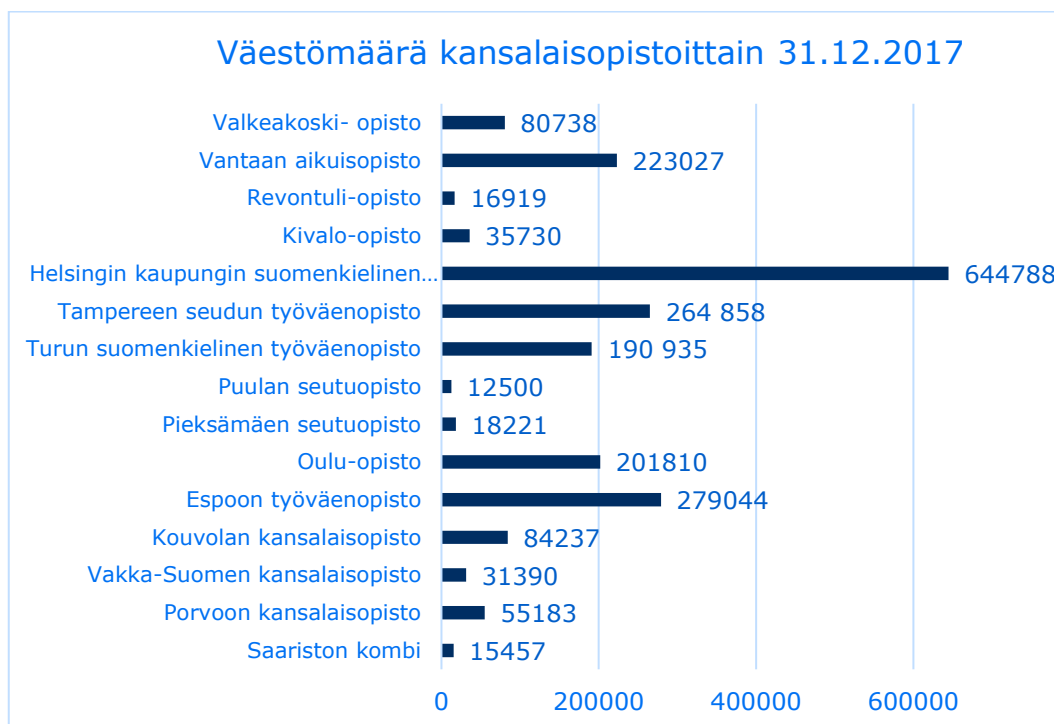
Kansalaisopistot ovat oppilaitos- ja opiskelijamäärältään suurin vapaan sivistystyön oppilaitosmuoto. Kuntaliitto on perustanut vuonna 2016 kuntaomisteisista kansalaisopistoista koostuvan Kansalaisopistoverkoston, jossa on mukana 16 eri puolilta Suomea olevaa kansalaisopistoa. Opistot edustavat kymmentä prosenttia kunnallisista kansalaisopistoista ja samalla läpileikkausta erilaisista ja eri suuruisista opistoista. Kansalaisopistojen rehtorit toimivat verkoston jäseninä. Erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen edustaa verkostossa Kuntaliittoa.

Verkosto on päättänyt toteuttaa yhteisen vertailutiedonkeruun keskeisistä opiston toimintaa ja taloutta koskevista tunnusluvuista Oulu-opistossa valmistellun tiedonkeruulomakkeen pohjalta ja teknisen tuen turvin. Raportti koskee vuoden 2017 tietoja. Ensimmäinen raportti julkaistiin vuodelta 2016.

15 kansalaisopistoa osallistui tiedonkeruuseen. Liitteenä 1 on luettelo tiedonkeruuseen osallistuneista kansalaisopistoista ja niiden ylläpitäjistä.

Kansalaisopistopalveluja järjestetään paikallisesti ja alueellisesti kuntalaisille. Tiedonkeruussa mukana olevien kansalaisopistojen toiminta-alueen asukasmäärä on yhteensä 2 154 837, mikä on 39 prosenttia 31.12.2017 mukaisesta Suomen kokonaisväestömäärästä 5 513 130. Tiedonkeruu kattaa siten yli yhden kolmasosan koko Suomen kansalaisopistotoiminnasta asukasmäärän mukaan tarkasteltuna.

Kansalaisopistojen toimialueen väestömäärät on esitetty seuraavassa. Tiedonkeruussa on mukana Suomen suurin kansalaisopisto, Helsingin kaupungin suomenkielinen työväenopisto sekä muita volyymiltään suuria kansalaisopistoja, joiden tiedot painottuvat yhteisissä tuloksissa.

1.2 Kansalaisopistojen lainsäädäntö ja rahoituksen määräytyminen

Kansalaisopistojen toimintaa ohjaa laki (632/1998) ja asetus (805/1998) vapaasta sivistystyöstä. Myös rahoitus määräytyy tämän lainsäädännön perusteella. Valtion rahoituksen saaminen edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää ylläpitämisluvaa. Ylläpitämisluvassa määritellään oppilaitoksen koulutustehtävä ja muut koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot ja se voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle.

Kansalaisopistojen valtionosuusrahoituksen perustana ovat vuosittain valtion talousarvioon perustuvat ja opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistamat ja myöntämät suoritemäärät ja yksikköhinnat. Kansalaisopistojen suoritteena on opetustunti. Opiston kolmen vuoden toteutuneiden tuntien keskiarvon jäädessä alle myönnettävissä olevan suoritemäärän myönnetään korkeintaan keskiarvon mukainen määrä suoritteita. Vahvistetun opetustuntimäärän alittaminen vähentää siten valtionosuusrahoitusta. Valtionosuusprosentti oli 57 myös vuonna 2017. Kansalaisopistoille voidaan myöntää lisäksi harkinnanvaraista valtionavustusrahoitusta, kuten esimerkiksi opintosetelirahoitusta.

Kansalaisopistot perivät pääsääntöisesti vapaan sivistystyön koulutukseen osallistumisesta kurssimaksuja. Lain mukaan kurssimaksujen tulee olla kohtuullisia. Kansalaisopistojen ylläpitäjät osallistuvat myös itse toiminnan rahoittamiseen, vaikka lakisääteistä

---

kunnan rahoitusosuutta ei ole. Kansalaisopistoissa voidaan järjestää vapaan sivistystyön lain mukaisen koulutuksen lisäksi muuta koulutusta, esimerkiksi maksullista palvelutoimintatuloa tuottavaa koulutusta sekä hankkia muuta ulkopuolista rahoitusta, mutta usein näihin liittyvä tulorahoitus on määrällisesti vähäistä.

1.3 Tiedonkeruussa käytettyjä määritelmiä

Tiedonkeruussa on pyritty mahdollisimman hyvään vertailtavuuteen kansalaisopistojen välillä. Tätä tukee yhteinen ymmärrys tietosisällöistä. Samalla on kuitenkin todettava, että aivan kaikkea tietoa ei ole samalla tavoin saatavissa eri opistoissa. Tilakustannuksiin sekä ICT-kustannuksiin liittyvät tiedot tuovat eniten vaikeutta vertailtavuuteen, sillä eri kunnissa on erilaisia käytäntöjä kustannusten kohdentamisessa eikä tiedonkeruuta aina ole toteutettu. ICT-kustannusten osuus on saatu vain muutaman kansalaisopiston tuloksiin, joten sitä koskevaa yhteenvetotietoa ei ole tarkoituksenmukaista koota vertailuun.

Oman kansalaisopiston tunnuslukujen ja niiden kehityksen seuraaminen on tiedonkeruun tulosten ensisijainen tavoite. Kansalaisopistojen koko, sijainti, toiminta-alue ja muu toimintaympäristö vaihtelevat varsin merkittävästikin, joten opistokohtaisten tulosten tarkastelu ja vertailu muihin opistoihin ja keskimääriin tuloksiin edellyttää paikallista oman kunnan ja opistotoiminnan tuntemusta sekä eroavaisuuksien analysointia opiston omista lähtökohdista käsin. Kansalaisopistojen toimintaan liittyy laaja toimintavapaus ja moninaisuus, joten vertailu opistojen välillä ei lukujen valossa anna yksiselitteistä vastausta opistojen toiminnasta ja taloudellisuudesta.

Kansalaisopisto on vapaan sivistystyön lainsäädännön mukainen oppilaitosmuodon nimitys, mutta raportoinnissa käytetään myös opisto-termiä. Tiedonkeruussa on käytetty tunnuslukuja, joiden sisällöt ovat seuraavat:

Toiminnalliset tiedot

- Väestömäärä sisältää opiston toiminta-alueen asukasluvun tiedonkeruuvuoden lopussa.
- Toimipaikkatieto sisältää opiston opetustoimipisteiden lukumäärän.
- Henkilöstö on esitetty henkilötyövuosimääränä. Henkilötyövuosien laskentaa varten on käytetty erillistä laskentakaaviota yhtenäisen laskentatavan varmistamiseksi.
- Tuntimäärä yhteensä sisältää opiston kaikki opetustunnit.
- Valtionosuustuntimäärä kuvaa toteutunutta, valtionosuusrahoitukseen oikeutettava opetustuntimäärää.
- Valtionosuuteen oikeutettava tuntimäärä on tuntimäärä, joka opistolle on vahvistettu ja on valtionosuusrahoituksessa laskennallinen rahoituksen peruste.
- %-osuus kuvaa valtionosuustuntimäärän osuutta kokonaistuntimäärästä.

- Eriteltynä esitetään taiteen perusopetuksen tuntimäärä.
- Opiskelijamäärä kuvaa netto-opiskelijamäärää (yksittäiset opiskelijat yhteensä).
- Kurssilaisten määrä kuvaa brutto-opiskelijamäärää (sisältää opiskelijoiden kaikki eri kurssit yhteensä).
- Toteutunut kurssimäärä sisältää opiston kalenterivuonna toteuttamien kurssien lukumäärän.
- Valtionosuuskurssit sisältävät toteutuneiden valtionosuusrahoitukseen oikeutavien kurssien lukumäärän (OKM:n rahoituspäätös).

Taloudelliset tiedot

- Henkilöstökulut sisältävät palkkakulut henkilöstösivukuluineen. Henkilöstökuluista on eritelty opetukseen ja muuhun kuin opetukseen kohdentuvat henkilöstökulut.
- Muina kuin henkilöstökuluina on kuntien tilijaottelun mukaisesti eritelty palveluiden ostot; aineet, tarvikkeet ja tavarat; vuokrat ja kiinteistömenot sekä muut toimintamenot. Opetuksen liittyvien matkakustannusten osuus on eriteltynä tunnuslukujen laskennassa.
- Menoihin yhteensä sisällytetään edellä olevat käyttökustannukset sisältäen sisäiset toimintamenot, käyttöomaisuuden poistot ja vyörytyserät. Toimintatuotoihin sisällytetään vyörytyserät.

Rahoitustiedot sisältävät valtionosuusrahoituksen, kuntien rahoituksen, asiakasmaksutulot sekä muut tulot.

Tunnuslukujen yksikkökustannusten laskentaa on tehty kurssilaista (brutto-opiskelija), asiakasta (netto-opiskelija) ja kokonaistuntimäärää kohti. Lisäksi on tarkasteltu menojakaumaa ja tulojakaumaa.

1.4 Tiedonkeruun tulosten tarkastelu

Kansalaisopistoverkoston keskeisten toiminnan ja talouden tunnuslukujen tiedonkeruu palvelee opistojen oman toiminnan johtamista, läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta. Samalla saadaan muodostettua laajempaa kokonaiskuvaa kansalaisopistojen taloudesta ja toiminnasta Suomessa. Tuloksia tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että osa kansalaisopistoista toimii usean kunnan alueella, osa yhden kunnan alueella ja osassa kuntia toimii useampi kansalaisopisto. Myös paikalliset sivistystarpeet vaihtelevat eri kunnissa.

Tulokset perustuvat kansalaisopistojen antamiin tietoihin. Yhteenveto tiedonkeruusta on liitteenä 2.

1.4.1 Toimintaan liittyviä tuloksia

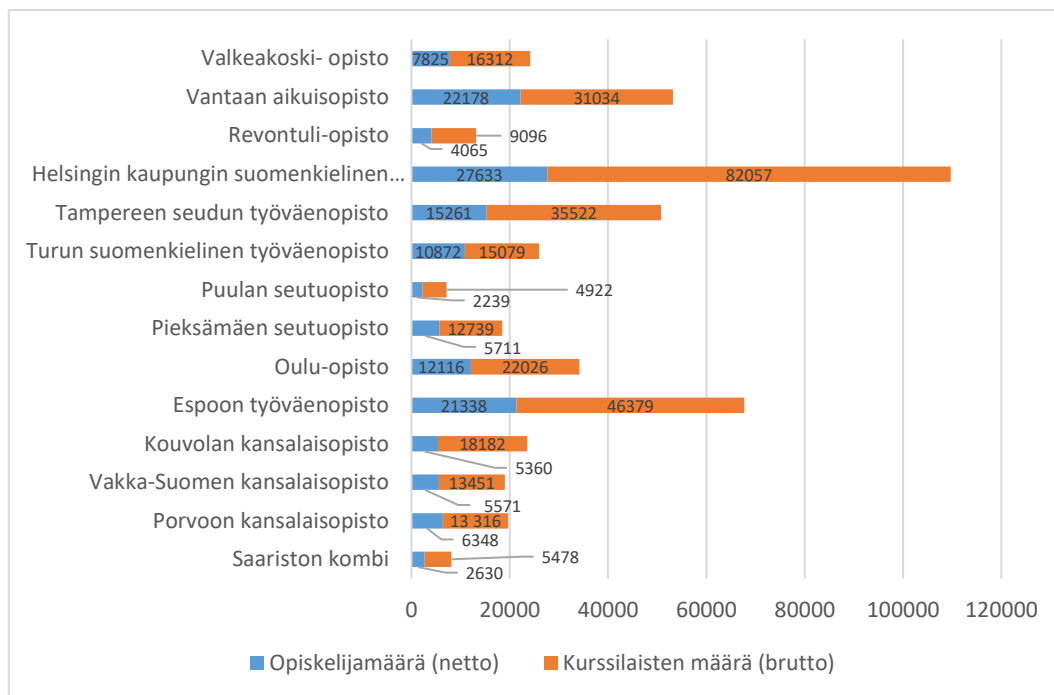
Kansalaisopistot vastaavat toiminnallaan samassa paketissa kuntalaisten moninaisiin osaamis-, hyvinvointi-, yhteisöllisyys-, osallistumis- ja aktiivisuustarpeisiin. Kansalaisopistojen kurseille on brutto-opiskelijamäärän mukaan osallistunut kaikkiaan 16 prosenttia tiedonkeruuseen osallistuneiden opistojen toimialueiden asukkaista. Valtionosuusrahoituksen vahvistettu opetustuntimäärä vaikuttaa merkittävästi kansalaisopistojen opetustarjonnan laajuuteen ja palveluiden saatavuuteen.

Opistojen toiminta-alueen väestömäärä on vuonna 2017 vaihdellut Puulan seutuopiston 12 500 asukkaan ja Helsingin työväenopiston 644 788 asukkaan välillä. Opistojen opetustoimipaikkojen määrä on vaihdellut Turun työväenopiston 20 ja Saariston Kombinin 139 toimipaikan välillä. Laaja toimipaikkaverkko on yhteydessä palveluiden saatavuuteen lähipalveluna, mutta myös kunnan tai alueen rakenne vaikuttaa paljon toimipaikkojen määrälliseen tarpeeseen. Opistojen toimialueet vaihtelevat pinta-alaltaan merkittävästi, Vantaan aikuisopiston 240 ja Revontuli-opiston 29 142 neliökilometrin välillä. Väestömäärä yhtä toimipistettä kohti vaihteli 111 - 9 547 asukkaan välillä ollen kaikkien opistojen osalta laskettuna 1 641 ja keskimäärin 2 300. Yhden toimipisteen kattama neliökilometrimäärä vaihteli 3 - 317 välillä ollen keskimäärin 40 neliökilometriä.

Opistojen brutto-opiskelijamäärä on vaihdellut Saariston Kombinin 5 478 ja Helsingin kaupungin suomenkielisen työväenopiston 82 057 välillä. Yhteensä tiedonkeruuseen vastanneiden opistojen brutto-opiskelijamäärä oli 338 519.

Netto-opiskelijamäärä oli 154 665, mikä on 45,7 prosenttia brutto-opiskelijamäärästä. Opiskelijoita netto-opiskelijamäärän mukaan laskettuna yhdellä kurssilla on ollut keskimäärin 7,2, kun eri opistojen netto-opiskelijamäärä kurssia kohti vaihteli keskimäärin 4,5 - 14,2 opiskelijan välillä. Netto-opiskelijoiden osuus väestömäärästä koko tiedonkeruun osalta oli yhteensä 7,2 prosenttia. Opistokohtaisesti netto-opiskelijoiden osuus vaihteli välillä 4,3 ja 31,3 prosenttia väestömäärästä.

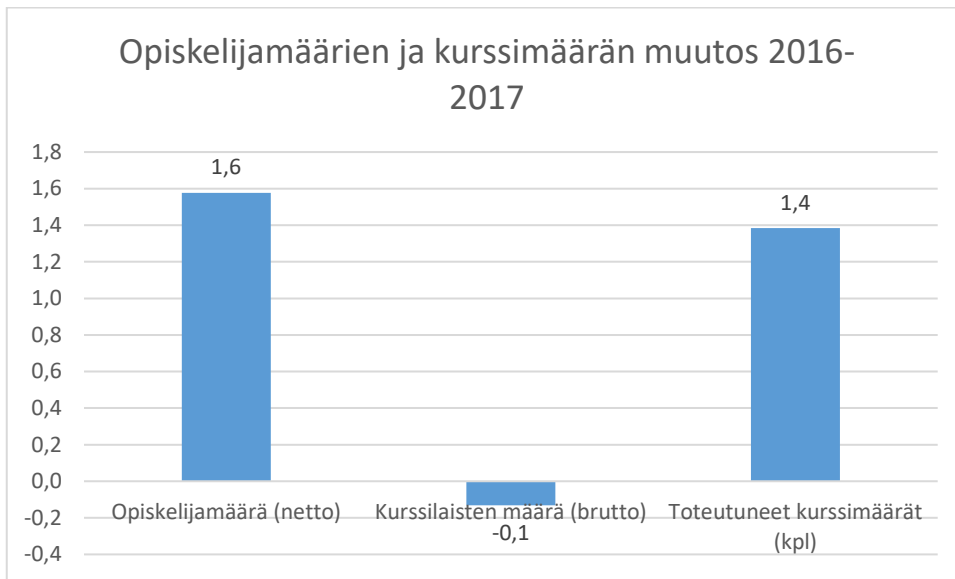
Kansalaisopistojen brutto-opiskelijoiden ja netto-opiskelijoiden lukumäärä vuonna 2017

Brutto-opiskelijamäärän mukaan laskettuna opiskelijoita on ollut yhtä kurssia kohti koko tiedonkeruun osalta 15,6 ja vaihdellen eri opistoissa 9,8 ja 19,6 opiskelijan välillä. Keskimäärin brutto-opiskelijoita/kurssi oli 15.

Netto-opiskelijoiden määrä on noussut 1,6 prosentilla vuodesta 2016, kun taas brutto-opiskelijamäärä on laskenut 0,1 prosenttia. Toteutunut kokonaiskurssimäärä on kasvanut 1,4 prosentilla vuodesta 2016.

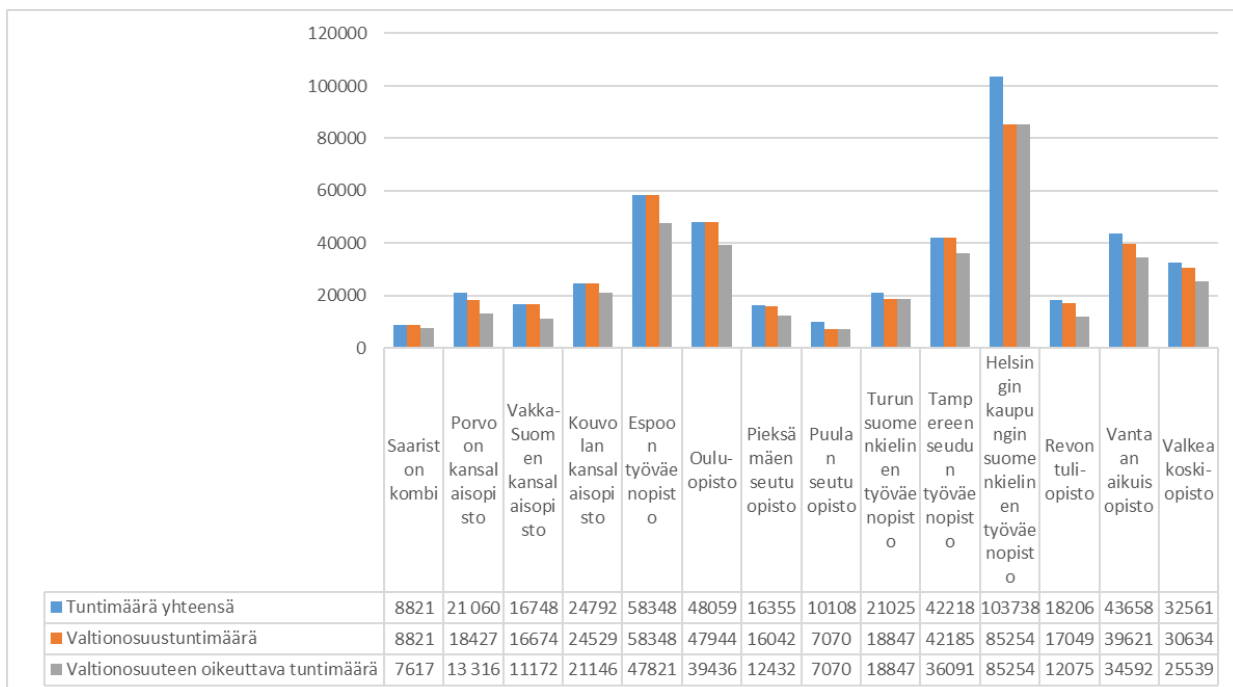
Opistojen kokonaistuntimäärä yhteensä vuonna 2017 oli 491 942 tuntia. Tästä valtionosuustuntimäärän osuus oli 92,5 prosenttia (eri opistojen vaihteluväli 69,9 - 100 prosenttia). Valtionosuuteen oikeuttava eli laskennallisen valtionosuusrahoituksen perusteena oleva tuntimäärä oli kaikkiaan 81 prosenttia opistojen kokonaistuntimäärästä.

Tulosten mukaan ainoastaan kahdessa kansalaisopistossa ei ole ollut lainkaan taiteen perusopetuksen opetustunteja. Taiteen perusopetuksen tuntimäärä yhteensä on ollut 30 568. Kouvolan kansalaisopistossa taiteen perusopetuksen tuntimäärä on ollut enimmillään 7 559, kun taas Helsingin tuntimäärä 150 oli alhaisin opistoista, joissa taiteen perusopetusta oli järjestetty.

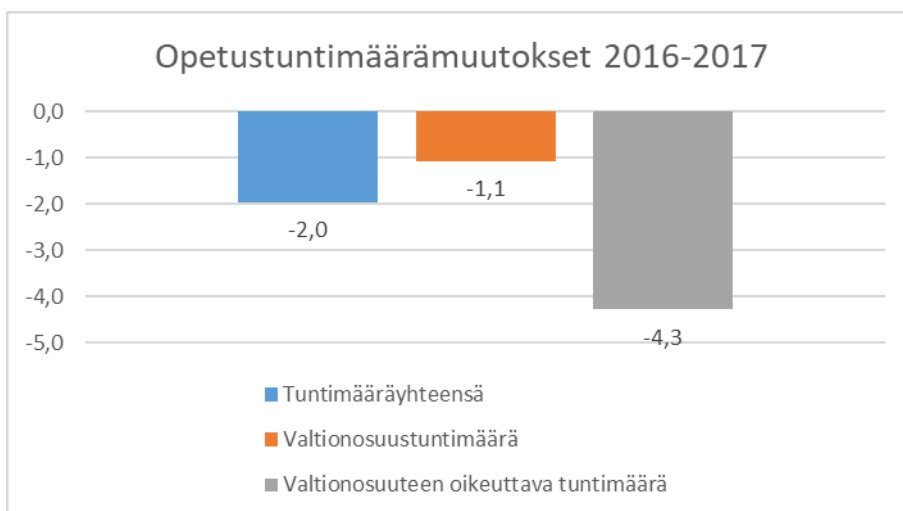
Valtionosuusrahoitukseen oikeuttavia opetustunteja kansalaisopistoilla on ollut yhteensä 396 168. Keskimäärin opetustuntimäärä opistoilla on ollut 26 637, kun vähimmillään tuntimäärä on ollut 7 070 ja enimmillään 85 254. Valtionosuustuntimäärä on ollut 455 205, joten tuntien määrä on ylittänyt 59 037 tunnilla valtionosuusrahoitukseen oikeuttavien opetustuntien määrän.

Kaikissa kansalaisopistoissa yhteensä opetustunteja yhtä kurssia kohden on ollut keskimäärin 22,7 vaihdellen eri opistoissa Puulan sekä Vakka-Suomen opistojen 20,1 ja Turun 27,4 tunnin välillä. Tuntimäärä yhtä henkilötyövuotta kohden on ollut kaikkien kansalaisopistojen osalta 520,5. Enimmillään tuntimäärä henkilötyövuotta kohden oli Kivalo-Opistolla 682,9. Alhaisimpana luku esiintyy Tampereen seudun työväenopistossa 254,5 johtuen Tampereen laskentatavasta (luku sisältää työehtosopimuksen mukaisen päätoimisten tuntiopettajien lukumäärän). Muutoin alhaisin tuntimäärä on Pieksämäen seutuopistossa ollen 527,6. Keskiarvoksi muodostui 558,1 opetustuntia henkilötyövuotta kohti.

Kansalaisopistojen opetustuntien jakautuminen vuonna 2017

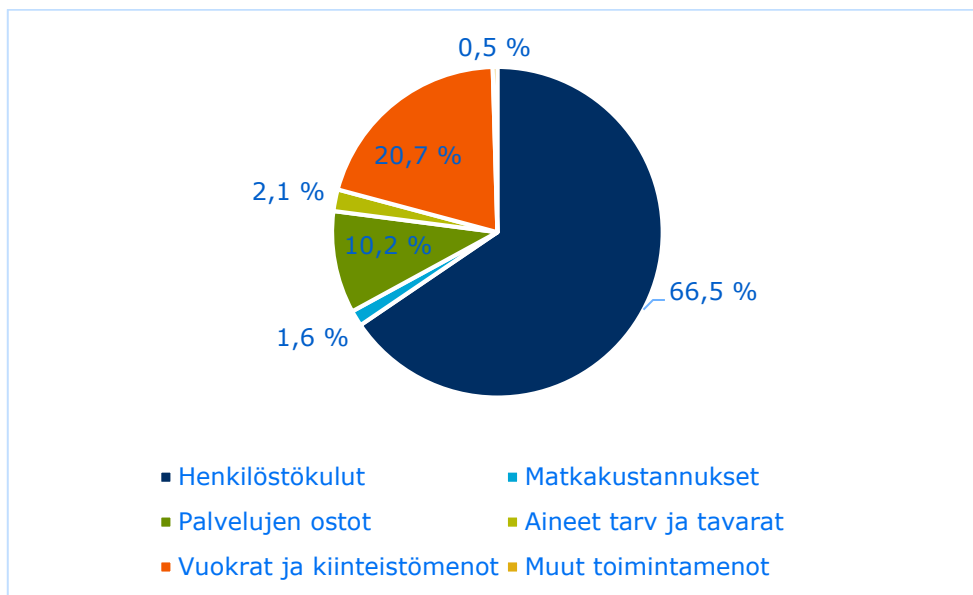
Opetustuntimäärä yhteensä, valtionosuustuntimäärä sekä valtionosuuteen oikeuttava tuntimäärä ovat laskeneet vuodesta 2016. Valtionosuuteen oikeuttavan tuntimäärän lasku on suurin ollen 4,3 prosenttia, kun valtionosuustuntimäärä on alentunut 1,1 prosenttia ja kokonaistuntimäärä 2 prosenttia.

1.4.2 Kansalaisopistojen menot

14 kansalaisopiston osalta raportoidut toimintamenot olivat yhteensä noin 47 miljoonaa euroa. Menojakaumaa tarkasteltaessa on nähtävissä, että henkilöstökulujen (yhteensä 31,3 miljoonaa euroa) osuus kansalaisopistojen kokonaismenoista vaihteli opistoissa 56,3 - 74,3 prosentin välillä, kun ne olivat opistojen osalta yhteensä 66,5 prosenttia kokonaismenoista. Matkakustannusten osuus vaihteli 0 - 9,1 prosentin välillä ollen 1,6 prosenttia opistojen yhteenlasketuista kokonaismenoista. Palveluiden ostojen osuus kokonaismenoista, yhteensä 10,2 prosenttia, vaihteli opistoissa 5,4 ja 21,7 prosentin väillä. Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden ostot vaihtelivat 1 ja 2,8 prosentin välillä ollen kaikkien opistojen osalta yhteensä 2,1 prosenttia. Vuokrat ja kiinteistömenot vaihtelivat opistoissa 6,9 ja 35 prosentin välillä, kun niiden osuus opistojen yhteenlasketuista kokonaismenoista oli 20,7 prosenttia. Tilakustannuksista muodostui toiseksi suurin kuluera kansalaisopistojen toiminnassa. Muiden toimintamenojen osuuden vaihteluväli oli 0 - 8,3 prosenttia ja opistojen kokonaismenoista 0,5 prosenttia.

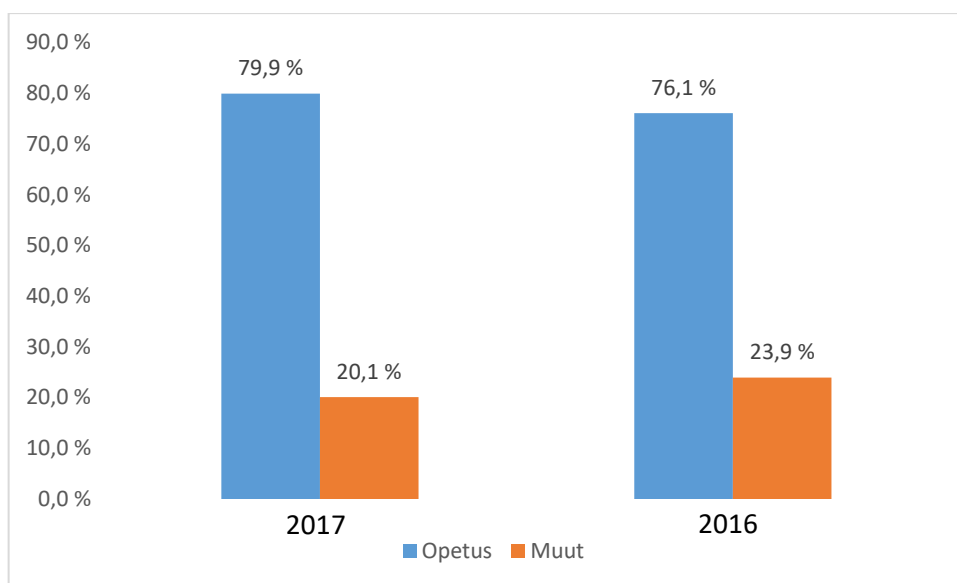
Toimintamenojen jakautuminen kansalaisopistoissa vuonna 2017

Kansalaisopistojen tiedonkeruussa henkilöstökulut muodostivat merkittävän osan eli kaksi kolmasosaa kustannuksista. Henkilöstökuluihin, joita ovat palkat sivukuluineen, kohdistui kansalaisopistojen yhteenlasketuista kustannuksista 66,5 prosenttia ja muihin toimintamenoihin kohdistui 33,5 prosenttia. Henkilöstökuluista 79,9 prosenttia kohdistui opetukseen ja 20,1 prosenttia muuhun kuin opetukseen. Opetukseen kohdistuvien henkilöstökulujen osuuden vaihteluväli oli 46,8 - 91,5 prosenttia henkilöstökuluista.

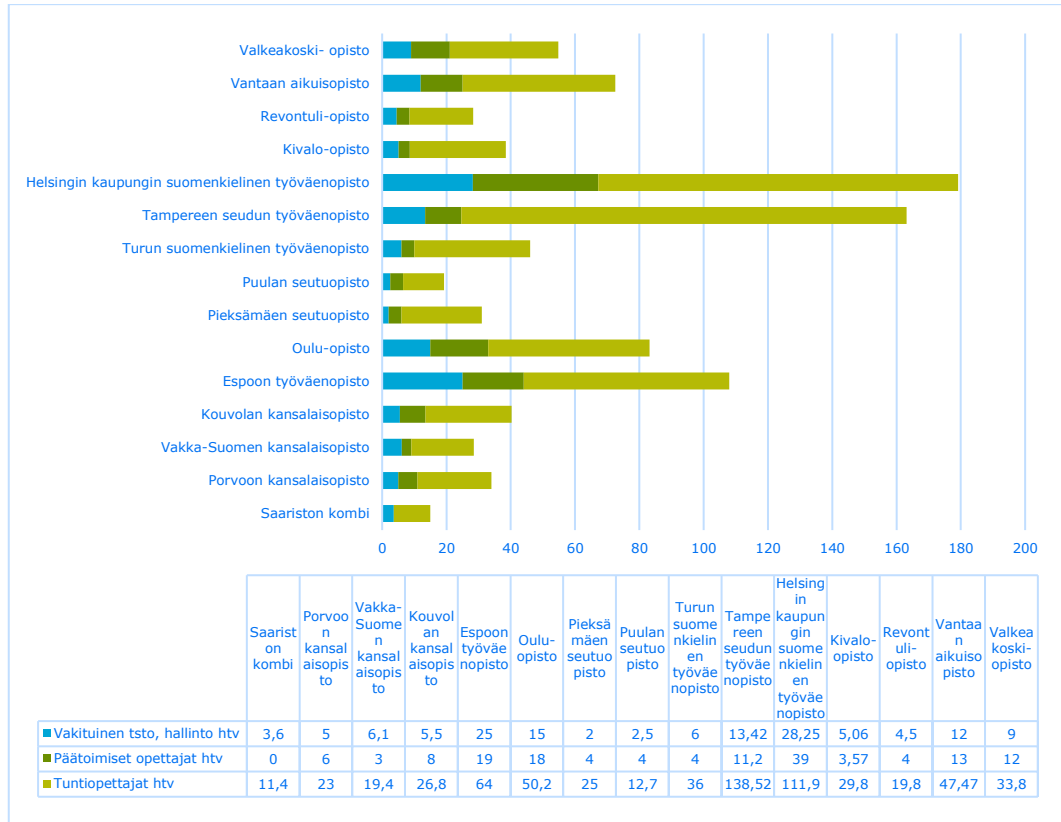
Vuoteen 2016 verrattuna toimintamenot ovat vähentyneet 4 miljoonaa euroa eli 7,9 prosenttia, jolloin menot ovat vähentyneet opetustuntia kohti 6,1 prosenttia. Henkilöstökulujen vähennys 3,3 miljoonaa euroa ollut 9,6 prosenttia, jolloin opetustuntia kohti vähennys on ollut 7,7 prosenttia. Tilakustannukset olivat nousseet 1,3 prosenttia.

Opetukseen ja muuhun kohdistuvien henkilöstömenojen osuus henkilöstömenoistavuosina 2016 ja 2017

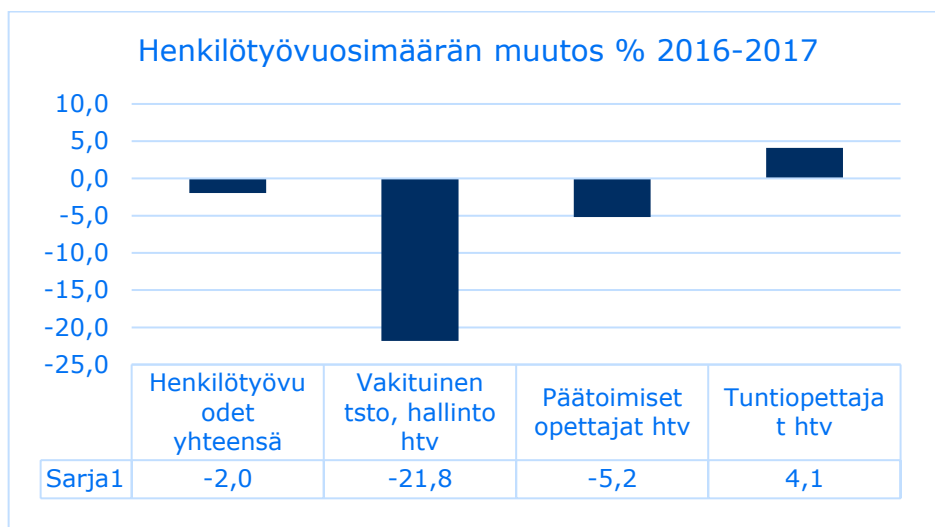

Kansalaisopistojen henkilötyövuosimäärä (htv) yhteensä oli 945 keskiarvon ollessa 63. Henkilötyövuosien määrä jakautuu kansalaisopistoissa vakinaiseen hallintohenkilöstöön, päätoimisiin opettajiin sekä tuntiopettajiin. Vakinaisen hallintohenkilöstön htv-määrä oli 143 (keskiarvo 10), päätoimisten opettajien htv-määrä oli 149 (keskiarvo 10) ja tuntiopettajien htv-määrä oli 650 (keskiarvo 43). Tuntiopettajien osuus muodosti noin 69 prosenttia henkilötyövuosimäärästä. Henkilötyövuosien määrä on esitetty taulukossa kansalaisopistoittain.

Henkilötyövuosien jakautuminen kansalaisopistoissa vuonna 2017

Henkilötyövuosien määrä on vähentynyt vuoteen 2016 verrattuna yhteensä 2 prosentilla. Vähennys on kohdistunut voimakkaimmin vakituiseen toimisto- ja hallintohenkilöstöön (-21,8 prosenttia). Myös päätoimisten opettajien määrä on vähentynyt, kun taas tuntiopettajien määrä on lisääntynyt.

Yhteenlaskettuna kaikkien kansalaisopistojen osalta tarkasteltuna opetustuntikohtaiset menot olivat 95,50 euroa. Tästä henkilöstökulut muodostivat 63,50 euroa, vuokra- ja kiinteistömenot 19,80 euroa ja matkakustannukset 1,50 euroa. Opistojen vaihteluväli opetustuntikohtaisissa menoissa oli 69,10 - 119,40 euroa.

Netto-opiskelijaa kohti tarkasteltuna opistojen yhteensä lasketut menot yhteensä olivat 304,20 euroa, henkilöstökulut 202,40 euroa, vuokra- ja kiinteistömenot 63 euroa sekä matkakustannukset 4,80 euroa. Menojen opistokohtainen vaihteluväli oli 191,70 - 473,50 euroa/netto-opiskelija.

Kurssilaista eli brutto-opiskelijaa kohti opistojen menot kaikkien kansalaisopistojen osalta yhteensä olivat 139,10 euroa, henkilöstökulut 92,50 euroa, vuokra- ja kiinteistömenot 28,80 euroa ja matkakustannukset 2,20 euroa. Menojen opistokohtainen vaihteluväli oli 98,90 - 204 euroa/brutto-opiskelija.

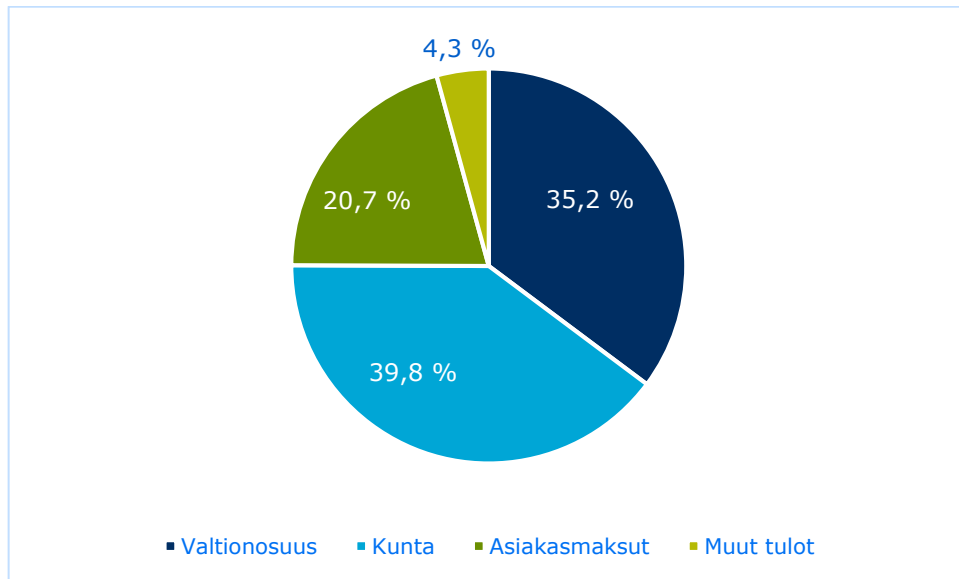
1.4.3 Kansalaisopistojen tulot

Kansalaisopistojen toiminta rahoitetaan sekä valtion että kuntien tai muiden kansalaisopistojen ylläpitäjien omalla rahoituksella ja lisäksi erilaisilla muilla tuloilla, erityisesti asiakkailta perittävillä kurssimaksutuloilla.

Kansalaisopistojen tiedonkeruun mukaiset yhteenlasketut tulot, 51,2 miljoonaa euroa, jakautuivat siten, että valtionosuusrahoituksen (18,0 miljoonaa euroa) osuus muodosti yli kolmasosan, 35,2 prosenttia ja kuntien rahoitus (20,4 miljoonaa euroa) 39,8 prosenttia tuloista. Asiakasmaksutulot olivat (10,6 miljoonaa euroa) 20,7 prosenttia ja muut tulot (2,2 miljoonaa euroa) olivat 4,3 prosenttia kaikista tuloista.

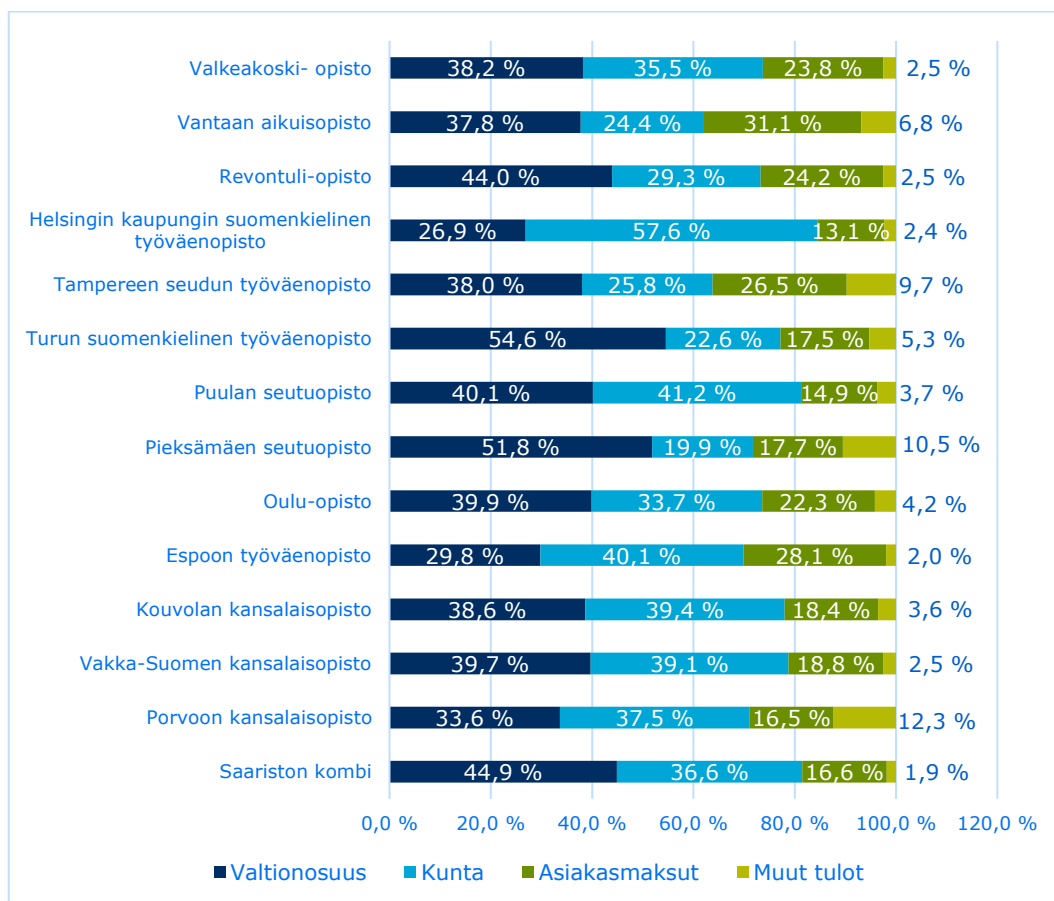

Rahoituksen jakautuminen vuonna 2017

Kansalaisopistojen tulorahoituksen jakautuminen on esitetty seuraavassa kuviossa. Valtionosuusrahoituksen osuus oli suurin Turun työväenopistossa (54,6 prosenttia), kun taas kuntarahoituksen osuus oli suurin Helsingin kaupungin suomenkielisessä työväenopistossa (57,6 prosenttia). Vastaavasti Pieksämäen seutuopiston kuntarahoitusosuus on ollut alhaisin (19,9 prosenttia), kun taas valtionosuusrahoituksen osuus on ollut alhaisin Helsingin kaupungin suomenkielisessä työväenopistossa (26,9 prosenttia).

Rahoitus kansalaisopistoittain vuonna 2017

Yhteensä kansalaisopistojen valtionosuusrahoituksen osuus opistojen toimintamenoista oli 38 prosenttia, kun kuntien oma rahoitus oli 43 prosenttia ja asiakkaiden maksutulojen osuus oli 23 prosenttia. Muiden tulojen osuus on vähäinen.

Opistojen yhteenlaskettuja tietoja tarkasteltaessa tuntimäärää kohden valtionosuusrahoitus oli 36,70 euroa/opetustunti, kun kuntarahoitus oli 41,50 euroa/opetustunti. Asiakasmaksutulojen osuus oli 21,50 euroa/opetustunti ja muiden tulojen osuus oli 4,40 euroa/opetustunti, jolloin tulorahoitus opetustuntia kohti muodostui 104,10 euroksi. Opistojen vaihteluväli oli 69,30 - 141,80 euroa/opetustunti.

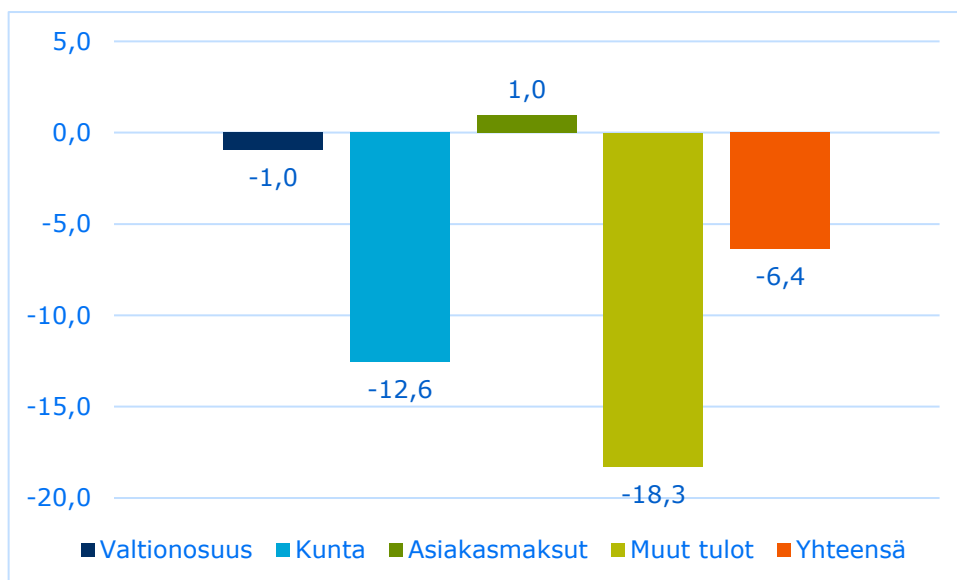
Kurssilaista (brutto-opiskelija) kohti kaikkien opistojen osalta valtionosuusrahoitus oli 53,40 euroa ja kunnan oma rahoitus 60,40 euroa. Asiakasmaksutulojen osuus oli 31,40 euroa ja muiden tulojen osuus 6,50 euroa. Yhteensä yhtä kurssilaista kohti rahoitus oli kansalaisopistoilla 151,60 euroa.

Netto-opiskelijaa kohti vastaavasti valtionosuusrahoitus oli 116,80 euroa ja kuntarahoitus 132,20 euroa. Asiakasmaksutulojen osuus oli 68,60 euroa ja muiden tulojen osuus 14,10 euroa. Yhteensä rahoitus netto-opiskelijaa kohti oli 331,70 euroa tarkasteltuna opistoja yhteensä.

Vuoteen 2016 verrattuna opistojen tulot yhteensä vähenivät 6,4 prosentilla. Eniten suhteellisesti vähenivät muut tulot 18,3 prosentilla, kun ne vähenivät noin 488 000 eurolla. Asiakasmaksutulot lisääntyivät 1 prosentilla eli noin 102 000 eurolla. Valtionosuusrahoituksen vähennys on 1 prosentti eli 175 000 euroa. Kuntien rahoitus aleni kuitenkin eniten, 12,6 prosentilla eli 2,9 miljoonalla eurolla. Yhtä opetustuntia kohti tulot ovat alentuneet 4,5 prosentilla vuodesta 2016.

Prosentuaalinen muutos kansalaisopistojen tulorahoituksessa 2016-2017

1.5 Liitteet

LIITE 1. Tiedonkeruuseen osallistuneet kansalaisopistot
LIITE 2. Tiedonkeruutaulukko

LIITE 1. Tiedonkeruuseen osallistuneet kansalaisopistot

Opiston ylläpitäjä	Opiston nimi
Pargas stad	Saariston Kombi (Saariston kansalaisopisto + Väståbolands medborgarinstitut)
Porvoon kaupunki	Porvoon kansalaisopisto
Laitilan kaupunki	Vakka-Suomen kansalaisopisto
Kouvolan kaupunki	Kouvolan kansalaisopisto
Koulutuskuntayhtymä Omnia	Espoon työväenopisto
Oulun kaupunki	Oulu-opisto
Pieksämäen kaupunki	Pieksämäen seutuopisto
Turun kaupunki	Turun suomenkielinen työväenopisto
Joutsan kunta	Puulan seutuopisto
Tampereen kaupunki	Tampereen seudun työväenopisto
Helsingin kaupunki	Helsingin kaupungin suomenkielinen työväenopisto
Kemin kaupunki	Kivalo-Opisto
Kittilän kunta	Revontuli-Opisto
Vantaan kaupunki	Vantaan aikuisopisto
Valkeakosken kaupunki	Valkeakoski-opisto

LIITE 2. Tiedonkeruutaulukko, sivulla 20

	Saariston kombi	Porvoon kansalaisopisto	Vaaka-Suomen kansalaisopisto	Kouvola'n kansalaisopisto	Espoon työväenopisto	Oulu-opisto	Pieksämäen seutukohta	Puolan seutukohta	Turun seutukohta	Tampereen seutukohta	Helsingin kaupungin koulutuskeskukset	Kivotalo-opisto	Revontuli-opisto	Vantaan aikuisopisto	Valkoaho-opisto	Yht.
Tunnuksittomat 2017																
Väestömäärä	15457	55183	31390	84237	279044	201810	18221	12500	190 935	264 858	644788	35730	16919	223027	80738	2154837
Toiminta-alueen pinta-ala	882	664	3959	2871	312	3031	1836	2807	243	1847	719	3729	29142	240	2800	55082
Toimipaikka	139	90	102	90	97	98	86	91	20	74	74	81	92	54	125	1313
Henkilötyövuodet yhteensä	15	34	28,5	42,8	108	81,6	31	19,2	46	165,88	179,15	38,43	28,3	72,47	54,8	945,13
Vakiutunen tsto, hallinto htv	3,6	5	6,1	5,5	25	15	2	2,5	6	13,42	28,25	5,06	4,5	12	9	142,93
Päätoimiset opettajat htv	0	6	3	8	19	18	4	4	4	11,2	39	3,57	4	13	12	148,77
Tuntiohjaajat htv	11,4	23	19,4	26,8	64	50,2	25	12,7	36	138,52	111,9	29,8	19,8	47,47	33	649,79
Tuntimäärä yhteensä	8821	21 060	16748	24792	58348	48059	16355	10108	21025	42218	103738	26245	18206	43658	32561	491942
Valtionosuustuntimäärä	8821	18427	16674	24529	58348	47944	16042	7070	18847	42185	85254	23760	17049	39621	30634	455205
Valtionosuuteen oikeuttava tuntimäärä %-osuus	100,00 %	87,50 %	111,72 %	121,46 %	100,00 %	99,76 %	98,09 %	69,94 %	89,64 %	99,92 %	82,18 %	90,53 %	93,64 %	90,75 %	94,08 %	92,53 %
*Josta talteen perusopetus (tuntia)	0	433	776	7559	757	6536	654	1508	0	4831,7	150	1765	3021	210	2367	30 568
Opiskelijämäärä (netto)	2630	6348	5571	5360	21338	12116	5711	2239	10872	15261	27633	5518	4065	22178	7825	154665
Kursillaisten määrä (brutto)	5478	13 316	13451	18182	46379	22026	12739	4922	15079	35522	82057	12926	9096	31034	16312	338519
Toteutuneet kurssimäärät (kpl)	385	883	832	1104	2673	1789	716	502	768	1953	4966	972	891	1895	1344	21673
Kaikki yhteensä	385	807	823	1103	2673	1783	685	502	756	1953	4966	972	814	1814	2323	22359
Valtionosuksittain Tunti/kurssi keskiarvo	22,9	23,9	20,1	22,5	21,8	26,9	22,8	20,1	27,4	21,6	20,9	27,0	20,4	23,0	24,2	22,7
Opiskelijä/kurssi keskiarvo	6,8	7,2	6,7	4,9	8,0	6,8	8,0	4,5	14,2	7,8	5,6	5,7	4,6	11,7	5,8	7,1
Tunteja/henkilötyövuosi	588,1	619,4	587,6	579,3	540,3	589,0	527,6	526,5	457,1	254,5	579,1	682,9	643,3	602,4	594,2	520,5
Kursillaiset/kursssiaikaa	14,2	15,1	16,2	16,5	17,4	12,3	17,8	9,8	19,6	18,2	16,5	13,3	10,2	16,4	12,1	15,6
Taloudelliset tiedot																
Henkilöstökulut (sis. sivukulut)	478180	1275472	943800	1476831	4296421	3085495	834322	596970	1253467	2854869	7978718	0	1000426	3157308	2019159	31251438
*Josta opetus	223604	1142534	725027	1302671	3205939	2377644	763622	484482	939914	1964024	6666532	0	765056	2714183	1694982	24970034
*Josta muut	254276	132938	218773	174160	1090481	707851	70700	112488	313553	890845	1312365	0	235370	443125	324177	6281102
Palvelujen ostot	49309	311818	168641	550980	487000	380604	186709	148285	119231	393187	615184	0	258176	443109	656787	4769020
Aineet tarv ja tavarat	7985	17821	21333	72196	157618	74240	20700	8496	53401	93730	349098	0	17495	71601	43140	1008854
Vuokrat ja kiinteistömenot	157470	203514	156549	419995	1384694	942328	81831	68421	778005	1057623	3442222	0	96000	571730	363029	9723411
Muut toimintamenot	6329	17674	39967	17711	37789	10785	6468	4271	20631	7970	3659	0	14120	7957	20294	215625
Menot yhteensä	698973	1826299	1330290	2537713	6363521	4493452	1130030	826443	2224735	4407379	12388880	0	1386217	4251705	3102409	46968046
Muut Menot																0
Opetukseen liittyvät matkakustannukset	26316	46510	49273	49844	98573	96305	31500	69338	1701	27286	13776	0	126823	101079	738324	
Tilakustannukset	157470	203514	156549	419995	1384694	942328	81755	137455	778005	1137940	3749369	0	96000	553746	363029	10167551
Vuokramenot	153268	186836	154192	391063	1384694	942328	74658	74006	648761	1037509	3381478	0	96000	553746	363029	9441568
Josta sisäiset vuokrat*	50460	13920	39570	38022	931618	68912	24916	10710	24916	1015960	3162232	0	78000	553746	362325	6801791
Josta ulkoiset vuokrat	102808	38960	114622	10841	1384694	10710	5746	4723	648761	21549	219196	0	18000	0	794	2624604
Kiinteistömenot*	4202	2357	30900	0	12799	63449	100431	367891	0	0	0	0	0	0	0	711273
Henkilöstökulut	68,4 %	69,8 %	70,9 %	58,2 %	67,5 %	68,7 %	73,8 %	72,2 %	56,3 %	64,8 %	64,4 %	0	72,2 %	74,3 %	65,1 %	66,5 %
Matkakustannukset	3,8 %	2,5 %	3,7 %	2,0 %	1,5 %	2,1 %	2,8 %	8,4 %	0,1 %	0,6 %	0,1 %	0	9,1 %	0,0 %	3,3 %	1,6 %
Palvelujen ostot	7,1 %	17,1 %	12,7 %	21,7 %	7,7 %	8,5 %	16,5 %	17,9 %	5,4 %	8,9 %	5,0 %	0	18,6 %	10,4 %	21,2 %	10,2 %
Aineet tarv ja tavarat	1,1 %	1,0 %	1,6 %	2,8 %	2,5 %	1,7 %	1,8 %	1,0 %	2,4 %	2,1 %	2,8 %	0	1,3 %	1,7 %	1,4 %	2,1 %
Vuokrat ja kiinteistömenot	22,5 %	11,1 %	11,8 %	16,6 %	21,8 %	21,0 %	7,2 %	8,3 %	35,0 %	24,0 %	27,8 %	0	6,9 %	13,4 %	11,7 %	20,7 %
Muut toimintamenot	0,9 %	1,0 %	3,0 %	0,7 %	0,6 %	0,2 %	0,6 %	0,5 %	0,9 %	0,2 %	0,0 %	0	1,0 %	0,2 %	0,0 %	0,5 %
Yhteensä	100,0 %	102,5 %	103,7 %	102,0 %	101,5 %	101,2 %	104,4 %	104,4 %	100,1 %	100,1 %	100,1 %	0	100,0 %	100,0 %	100,0 %	102,6 %
Henkilöstökulut	478180	1275472	943800	1476831	4296421	3085495	834322	596970	1253467	2854869	7978718	0	1000426	3157308	2019159	31251438
Opetus	46,8 %	89,6 %	76,8 %	88,2 %	74,6 %	77,1 %	91,5 %	81,2 %	75,0 %	68,8 %	83,6 %	0	76,5 %	81,7 %	83,9 %	74,9 %
Muut	53,2 %	10,4 %	23,2 %	11,8 %	25,4 %	22,9 %	8,5 %	18,8 %	25,0 %	31,2 %	16,4 %	0	23,5 %	14,0 %	16,1 %	20,1 %
Menot €/tunti	79,2	86,7	79,4	102,4	109,1	93,5	69,1	81,8	105,8	104,4	119,4	0,0	76,1	97,4	95,3	95,5
Henkilöstökulut €/tunti	54,2	60,6	56,4	59,6	73,6	64,2	51,0	59,1	59,6	67,6	76,9	0,0	55,0	72,3	62,0	63,5
Vuokra- ja kiinteistömenot €/tunti	17,9	9,7	9,3	16,9	23,7	19,6	5,0	6,8	37,0	25,1	33,2	0,0	5,3	13,1	11,1	19,8
Matkat €/tunti	3,0	2,2	2,9	2,0	1,7	2,0	1,9	6,9	0,1	0,6	0,1	0,0	7,0	0,0	3,1	1,5
Menot €/asiakas	265,8	287,7	238,8	473,5	298,2	370,9	197,9	269,1	204,6	288,8	448,3	0,0	341,0	191,7	396,5	303,7
Henkilöstökulut €/asiakas	181,8	200,9	169,4	275,5	201,4	254,7	146,1	166,6	115,3	187,1	288,7	0,0	246,1	142,4	258,0	202,1
Vuokra- ja kiinteistömenot €/asiakas	59,9	32,1	28,1	78,4	64,9	77,8	14,3	30,6	71,6	69,3	124,6	0,0	23,6	25,8	46,4	62,9
Matkat €/asiakas	10,0	7,3	8,8	9,3	4,6	7,9	5,5	31,0	0,2	1,8	0,5	0,0	31,2	0,0	12,9	4,8
Menot €/kussilainen	127,6	137,2	98,9	139,6	137,2	204,0	88,7	167,9	147,5	124,1	151,0	0,0	152,4	137,0	190,2	138,7
Henkilöstökulut €/kussilainen	87,3	95,8	70,2	81,2	92,6	140,1	65,5	121,3	83,1	80,4	97,2	0,0	110,0	101,7	123,8	92,3
Vuokra- ja kiinteistömenot €/kussilainen	28,7	15,3	11,6	23,1	29,9	42,8	6,4	13,9	51,6	29,8	41,9	0,0	10,6	18,4	22,3	28,7
Matkat €/kussilainen	4,8	3,5	3,7	2,7	2,1	4,4	2,5	14,1	0,1	0,8	0,2	0,0	13,9	0,0	6,2	2,2
Valtionosuus	362965	614012	527974	980342	2219054	1863694	587520	328071	1562605	1674742	3956068	0	570649	1605184	1185094	18037974
Kunta	295770	684598	519901	999332	2988000	1574124	226156	337107	648761	1136013	8476878	0	379800	1303538	1101867	20403665
Asiakasmaksut	134479	302163	249663	467567	2096278	1042342	200718	121779	502472	1167637	1930345	0	314451	1321802	737843	10589539
Muut tulot	15000	225456	32753	90472	147903	194231	119265	30404	150697	428985	346366	0	32910	289361	79003	2182796
Yhteensä	808214	1826229	1330291	2537713	7451235	4674391	1133659	817361	2864535	4407379	14709637	0	1297820	4251705	3103807	51121974
Valtionosuus	44,9 %	33,6 %	39,7 %	38,6 %	29,8 %	39,3 %	51,8 %	40,1 %	54,6 %	38,0 %	26,9 %	0,0	76,5 %	37,8 %	38,2 %	35,2 %
Kunta	36,6 %	37,5 %	39,1 %	39,4 %	40,1 %	33,7 %	19,9 %	41,2 %	22,6 %	25,8 %	57,6 %	0,0	29,3 %	24,4 %		